

AANVAARDING van het boek ‘Sporen trekken door strategische jaren’, over de betrokkenheid van Wim van Eekelen bij gebeurtenissen die de afgelopen vijftig jaar voor Nederland enige betekenis hebben gehad door de voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal, Mr. F. Korthals Altes

Het is een bijzonderheid als een vooraanstaand VVD’er zelf zijn herinneringen opschrijft. Voor zover al herinneringen van vooraanstaande VVD’ers zijn opgeschreven of verzameld, is dat meestal gebeurd door een journalist. Die constatering brengt mij eerst op het begrip ‘vooraanstaand VVD’er’. Die vallen in verschillende categorieën uiteen: Hoog aangeschreven staan de VVD’ers die heel jong, met weinig of geen maatschappelijke ervaring, aan een politieke carrière beginnen. Hans Wiegel is daarvan het meest geslaagde voorbeeld. Er zijn er meer die het ver brachten. Ook Haya van Someren, niet minder geslaagd, kwam heel jong in de Kamer, maar zij had al wel enige journalistieke ervaring.

Een tweede categorie wordt gevormd door degenen die zich eerst hebben geweerd in besturen en commissies van de partij of in gemeenteraden, en dan in de Tweede Kamer of in een kabinet komen. Tot hen reken ik mensen als Vonhoff, Van Aardenne en Dijkstal. Zelf hoor ik ook tot die categorie.

De derde, zeker niet de minst belangrijke categorie wordt gevormd door hen die eerst in een maatschappelijke carrière tot volle wasdom komen, en bij of na het bereiken van de top, hun kennis, inzicht en ervaring ten dienste van de politiek stellen. Voorbeelden daarvan zijn Hans de Koster, Frits Bolkestein, Gerrit Zalm en Wim van Eekelen.

In zijn boek, dat ik zojuist heb mogen ontvangen maar in het weekend geboeid gelezen heb, beschrijft Wim van Eekelen hoe hij aan het begin van de kandidaatstellersprocedure voor de Tweede-Kamerverkiezingen van 1977 door mij als partijvoorzitter wordt benaderd met de vraag een plaats op de groslijst te aanvaarden. Hij was toen directeur NAVO- en WEU-zaken op het Ministerie van Buitenlandse Zaken en was aan zijn eerste benoeming tot ambassadeur toe. Op die groslijst van Kamerkandidaten was hij één van de ruim driehonderd. Het hoofdbestuur was op zoek naar een buitenlandspecialist. De afdelingsvergaderingen waren bevoegd namen op te geven voor de groslijst. In bijzondere gevallen kon ook het hoofdbestuur namen toevoegen. Van die bevoegdheid werd in dit geval terecht gebruik gemaakt: Wim van Eekelen kwam niet alleen in de Tweede Kamer, zijn verkiezing was het begin van een politieke loopbaan waarin zijn

expertise als diplomaat en kenner van internationale verhoudingen hem maar al te zeer van pas is gekomen, en nog komt in de Eerste Kamer en de assemblees van NAVO en WEU. Daarmee heeft hij zijn partij en zijn land belangrijke diensten bewezen.

Interessante jaren waren deze strategische jaren van de tweede helft van de vorige eeuw. Daarin vervulde Wim van Eekelen eerst belangwekkende functies, en later belangrijke. Belangwekkende functies in de buitenlandse dienst, waarin hij vele buitengewoon boeiende persoonlijkheden ontmoette: het personenregister achterin het boek is bepaald indrukwekkend. In het begin, kort vóór zijn afstuderen, was hij passieve getuige, bij het mislukken van de Europese Defensie Gemeenschap in de Franse Assemblée nationale. Vervolgens beginnend medespeler in India, onder ambassadeur Helb. Daarna, vanaf 1960, viereneenhalf jaar Londen tijdens het eindspel Nieuw-Guinea. Ik ga u het boek niet verder vertellen, maar bij veel essentiële gebeurtenissen was de auteur attent ooggetuige en tegelijk actief medespeler, later hoofdrolspeler. Op grond van zijn bijgehouden aantekeningen doet hij daarvan levendig verslag. Personen uit het kabinet-Den Uyl, zoals Van der Stoep, of kleurrijker, Vredeling en Pronk komen in de context van die tijd weer tot leven. Maar zij niet alleen: ook andere Nederlandse politici en vele Nederlandse en buitenlandse diplomaten. En ministers van Buitenlandse Zaken en Defensie van NAVO en EG-landen.

Na zijn overstap van Buitenlandse Zaken naar de binnenlandse politiek doet Van Eekelen levendig verslag van de gebeurtenissen, beginnend bij de kabinetsformatie die leidde tot het niet-verwachte kabinet-Van Agt/Wiegel in 1977 tot de nacht van laatstgenoemde in 1999. Ik zag geen reden tot correcties, en de hier aanwezige journalisten die mij wel eens hebben geïnterviewd, weten dat ik die reden eigenlijk altijd zie.

Van de Tweede Kamer vrijwel direct naar een positie als staatssecretaris van defensie, nadat de VVD de wekenlange strijd om Ad Ploeg op die post benoemd te krijgen, heeft moeten opgeven. Opnieuw lid van de Tweede Kamer tijdens de korte periode van de kabinetten-Van Agt II en III, maar vervolgens Staatssecretaris van Buitenlandse Zaken in het Kabinet-Lubbers-Van Aardenne. In het volgende kabinet Minister van Defensie, gevolgd en geveld door de verantwoordelijkheid voor een nieuw paspoort, die hij in zijn vorige functie had gedragen. Dat werd daarna, in 1989, van een buitenlandse zaak een binnenlandse zaak, wat overigens aan het gebrek aan de fraudebestendigheid niets heeft toe- of afgedaan. Wel werd uiteindelijk zijn gelijk – waarin ik hem overigens destijds gesteund heb

– na ruim vijftien jaar erkend: fraudegevoeligheid is alleen effectief te bestrijden door centrale personalisatie.

Zeer waarheidsgetrouw beschrijft Wim van Eekelen zijn emoties bij het aftreden – trouwens de auteur draait nergens omheen – en even onbevangen de rol die vervolgens voor hem bleek weggelegd als secretaris-generaal van de WEU.

Het boek begint met een spannende episode die zich heeft afgespeeld tijdens het lidmaatschap van de auteur van de Eerste Kamer: de discussies en verwickelingen bij de behandeling van het voorstel tot verandering van de Grondwet waarbij de mogelijkheid van het correctief wetgevingsreferendum werd ingevoerd. De inderdaad vergaande consequenties van de referendabiliteit van verdragen waren voor Wim van Eekelen eigenlijk onoverkomelijk. Gelet op zijn ervaring op het gebied van buitenlandse politiek had hij recht van spreken. In het verband van een fractie en een partij die regeringsverantwoordelijkheid draagt speelt echter ook de loyaliteit aan door de partij, in casu de Tweede-Kamerfractie en de bewindslieden uit eigen kring genomen besluiten een belangrijke rol. Het resultaat van de afweging is bekend. Het boek biedt inzicht in de afweging zelf.

En dat geldt voor veel hoofdstukken. Door de persoonlijke betrokkenheid bij de beschreven gebeurtenissen en de ruggensteun van de gelijktijdig gemaakte aantekeningen is sprake van authentieke beschrijvingen. Ze zijn levendig geformuleerd. Het boek is de moeite van het lezen waard. Het lezen ervan kost overigens geen moeite.